

URTX

LA MOTORITZACIÓ DEL CAMP ESPANYOL
I EL PROJECTE MODERNITZADOR DE LES INDÚSTRIES
J. TREPAT DE MAQUINÀRIA AGRÍCOLA (1960-1974)

Jacinto Bonales Cortés

LA MOTORITZACIÓ DEL CAMP ESPANYOL I EL PROJECTE MODERNITZADOR DE LES INDÚSTRIES J. TREPAT DE MAQUINÀRIA AGRÍCOLA (1960-1974)

Abstract

La liberación parcial de la economía española a partir de 1959 y la apertura a las importaciones provocó una revolución en el mercado interno de maquinaria agrícola. Los modelos producidos en España, basados en la fuerza animal y claramente atrasados respecto a los europeos y norteamericanos fueron sustituidos rápidamente por la maquinaria a motor centrada en dos grandes tipos: los tractores para los trabajos de labor y siega de forrajes, y las cosechadoras para la siega, trilla y aventado de cereales. La irrupción de la motorización fue facilitada por las grandes empresas constructoras de maquinaria agrícola que compaginaron la producción de modelos antiguos con la importación y comercialización de los nuevos hasta finales de la década de 1960 cuando la devaluación de la Peseta y las nuevas medidas económicas llevaron a las multinacionales a instalarse directamente en suelo español. La empresa J. Trepat es un claro ejemplo de este proceso. Mostramos el proceso de renovación de los modelos propios de la empresa con la creación de la barra guadañadora para tractor y la importación de cosechadoras, prensas empacadoras, distribuidoras de abonos y rastrillos a discos.

The partial opening of the Spanish economy after 1959 and the opening to imports led to a revolution in the domestic agricultural machinery market. The models produced in Spain, based around animal traction clearly outdated compared with the European and North American machines, were quickly replaced by mechanised machinery centred on two main types: tractors for working and the tasks of tilling and reaping fodder, and harvesters for reaping, threshing and winnowing of cereals. The appearance of motorisation was facilitated by the large agricultural machinery makers who combined the production of old models with the importing and selling of the new ones until the end of the 1960s when the devaluation of the Peseta and the new economic measures led the multinationals to set up on Spanish soil. The J. Trepat company is a clear example of this process. We show process of renewing the company's own models with the creation of the mowing bar for tractors and the import of harvesters, balers, fertiliser spreaders and disc harrows.

Paraules clau

Maquinària agrícola, mecanització, història agrària, Trepat, importació.

¹A la darrera fase del franquisme, Espanya va experimentar una transformació radical en les seves estructures econòmiques i socials. Entre els anys 1960 i 1975, els fenòmens d'urbanització (amb el major traspàs de població rural cap a les ciutats de tota la història) i d'industrialització (recuperant posicions dins l'Europa desenvolupada, de la qual s'havia despenjat a la dècada de 1930) van modificar la vida econòmica i, per descomptat, la quotidianitat de la Catalunya rural, encara que a nivells de molt menys impacte que en altres regions peninsulars, atesos el major desenvolupament i la major mecanització. I és que l'emigració rural des de la segona meitat del segle XIX i la mecanització en el transcurs de les tres primeres dècades del segle XX facilitarien una millor adaptació del camp català als canvis del segle XX.

En aquest treball, plantegem l'efecte d'aquests canvis sobre una indústria rural destinada a la producció i la importació de maquinària agrícola: les indústries J. Trepat. És aquest un article que pretén ser una continuació del ja publicat el 2010 sobre aquesta empresa, tot analitzant la seva evolució i característiques en el període immediatament anterior, entre els anys 1939 i 1960.² La recerca beu del fons documental d'aquesta indústria, dipositat a l'Arxiu Comarcal de l'Urgell, bàsicament dels documents tractats i inventariats en l'actuació realitzada durant quatre mesos del 2010 i sufragada en la seva totalitat per aquest arxiu. En aquesta actuació van aparèixer nom-

brósos documents del període 1959-1975, però queden encara nombroses llacunes que impedeixen donar resposta a diferents qüestions de transcendència de la història de l'empresa, com poden ser els processos d'importació de rampills i premses, l'evolució en termes reals dels ingressos i les despeses del departament d'importació o el procés de desenvolupament de noves màquines de construcció pròpia. Aquestes qüestions només podran tenir resposta si en el futur es reprenen els treballs de classificació de la documentació.

Al llarg de les pàgines següents, esbossem i analitzem les transformacions de la nostra empresa (segons la disponibilitat actual de documents) mitjançant diferents blocs. En primer lloc, resumirem a grans trets les transformacions agràries i industrials (és a dir, la demanda i l'oferta) de l'Espanya del «desenvolupament» fent incidència especialment en allò referent al sector de la maquinària agrícola, però sense oblidar les polítiques intervencionistes de l'Estat, que, evidentment, tingueren un pes decisiu. Seguidament, ens centrarem en la situació de les indústries J. Trepat a principi dels anys seixanta i en el seu projecte de modernització mitjançant dues vies: les innovacions en els productes elaborats (ja que no es produeixen innovacions de relleu en el sistema productiu) i la conversió de la firma J. Trepat en una casa importadora de maquinària agrícola. Finalment, farem un balanç sobre l'empresa al final del període, quan es va intentar donar un darrer impuls al negoci

¹ Aquest treball ha comptat amb la subvenció HAR2009-13748-C03-02 del Ministeri de Ciència i Investigació.

² En el seu moment vam poder comprovar la incidència de les polítiques econòmiques autàrquiques del primer franquisme i plantejàvem ja les inèrcies i els intents de modernització que marcarien l'evolució de la fàbrica a la dècada de 1960 (Bonales, 2010).

coincidint amb la mort del propietari i amb la conversió de l'empresa en societat anònima.

La transformació de la demanda

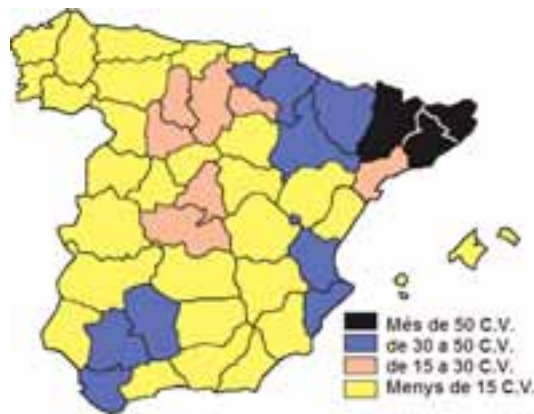
A l'Espanya de la dècada de 1960, dos milions d'actius agraris van ser transferits a altres sectors econòmics. Aquest traspàs pren tot el seu contingut social i humà quan l'anomenem amb les paraules de l'època: èxode rural. Entre els anys 1960 i 1976, titulars de petites, mitjanes i grans explotacions agràries van formar la gran massa humana que transformaria Espanya en un país predominantment urbà, en un procés directament lligat a la industrialització i a l'expansió del sector terciari. L'emigració rural, que tenia molt a veure amb la diferència entre els baixos i inestables salaris agraris en comparació amb els pagats als centres industrials, va generar la necessitat d'incrementar la mecanització d'aquelles explotacions agràries que continuaren la seva activitat. D'altra banda, a la substitució de mà d'obra per capital es va sumar l'especialització productiva amb reducció de costos, facilitada per la

presència d'una forta oferta d'*inputs* per a les explotacions: això es traduïa en l'abandó de l'agricultura orgànica amb la substitució de la força de treball de sang (deixant de banda la producció de farratges d'autoconsum) per les energies fòssils i dels adobs orgànics pels complexos químics. La mecanització, la motorització i l'increment del consum d'adobs i fitosanitaris provocaria en breu l'increment de la productivitat, dels rendiments, de la producció i de la renda agrària, sempre i quan s'incrementés la superfície a conrear.³

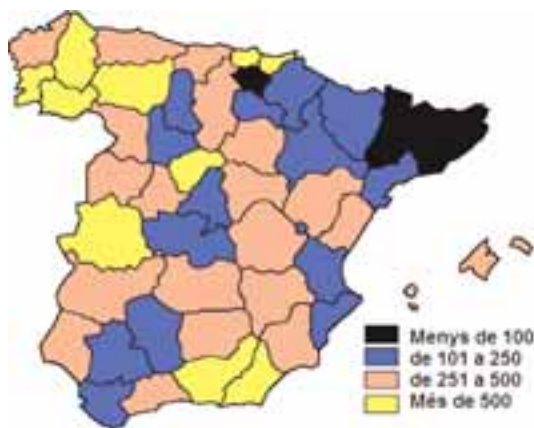
Però, en qualsevol cas, el procés de modernització va ser molt dispar regionalment. Centrant-nos en el nord peninsular, mercat acotat de les indústries J. Trepat a les dècades de 1940 i 1950, el procés de mecanització al principi de la dècada de 1960 era important, el més desenvolupat de la península, especialment a la depressió de l'Ebre, encara que la motorització quedava molt lluny dels mínims desitjables.

Al nord peninsular també hem de parlar de diferències regionals considerables. Deixant al marge Galícia (on la motorització, més que ínfima, era nul·la), el Cantàbric va produir un model de desenvolupament agrari complex atesa la important imbricació dels centres agraris i industrials en un curt espai físic, donant pas a consolidar-se activitats econòmiques pluriactives (especialment a Astúries) i processos d'expansió agroindustrial basats en l'explotació ramadera, concretament en el sector lacteri (Astúries i Cantàbria).⁴ La importància de la ramaderia i la dificultat per a la motorització d'un espai físic agrest amb maquinària produïda o importada sota models d'explotació agrària extensiva sobre grans superfícies afavoriria el manteniment de les dalladores tradicionals (amb tir animal) i impediria una motorització considerable fins a l'arribada en massa de motocultors a la segona meitat de la dècada de 1960 i la primera meitat de la de 1970.

Una situació ben diferent era la que s'esdevenia a les províncies de Castella i Lleó. Aquí la superfície a conrear mitjançant maquinària moderna era extraordinàriament àmplia i, a més, a la dècada de 1960, l'Estat va introduir diferents mesures per transformar les estructures agràries de la regió: concentració parcel·laria i introducció de nous regadius. Àmpliament mecanitzada (especialment les

La motorització del camp espanyol: CV per cada 100 HA.
Font: Cens de maquinària agrícola de 1961.

Hectàrees conreables per cada tractor amb rodes.
Font: Cens de maquinària agrícola de 1961.

³ Especialment al secà, ja que el regadiu permetia un increment de la productivitat i del nombre de collites per any. Sobre aquests canvis, vegeu Naredo (1986), entre d'altres.

⁴ Ojeda (2001, p. 50). Per a Cantàbria, vegeu Domínguez i Pérez (2001, p. 80).

províncies de Burgos, Palència, Valladolid i Sòria), el salt a la motorització encara restava pendent; aquest era un canvi necessari, atès l'extraordinari procés migratori que patien aquestes terres.⁵ Des de Valladolid i Palència (i, en menor grau, Burgos), es va expandir la venda de màquines a motor, tot obrint-se un important mercat de maquinària agrícola només comparable a l'andalús o al manxec. No debades, les principals marques de maquinària agrícola mundial provarien d'instal·lar plantes a la regió.

Número de tractors amb rodes.

Font: Cens de maquinària agrícola de 1961.

Però fou a la depressió de l'Ebre on els processos de mecanització, primer, i de motorització, després, van tenir un major desenvolupament, seguida de l'eix Cadis-Còrdova. Així, a Logronyo, Vitòria, Navarra, Saragossa, Osca, Lleida, Barcelona i Girona, precisament allà on les indústries J. Trepal i Ajuria havien abastat el mercat amb maquinària agrícola de tir animal, allà on els pols industrialitzadors i urbanitzadors de Barcelona, Saragossa, Pamplona i el País Basc havien atret població rural des de mitjan segle XIX, fou on les màquines agrícoles a motor, especialment els tractors, però també les recol·lectores, estaven més difoses el 1961. La contínua emigració (agreujada als anys 1960-1976), l'expansió del reg (amb demanda de maquinària del segment de farratges, però adaptada ara als tractors mercès a l'increment de la ramaderia intensiva) i l'ampliació de la superfície conreada per a explotació agrària al secà van portar a una explosió de la demanda de maquinària desenvolupada tecnològicament. Els grans pagesos de secà ja no demanaven millores a les lligadores, sinó que exigien que les noves recol·lectores automotrius ja incorporessin «desbarbadors», mentre que al regadiu les dalladores eren abandonades a favor de les barres dalladores perfectament adaptables als tractors Ebro, Fiat o Renault.

La transformació de l'oferta

Si els agricultors espanyols demanaven màquines recol·lectores automotrius de cycle complet, tractors i complements adaptats que substituïssin la cada vegada més escassa mà d'obra, la indústria espanyola al principi dels anys seixanta era incapaç de

subministrar-les, tot entrant en una greu crisi sectorial que l'obligaria a adaptar-se o a desaparèixer. La indústria de postguerra, de la qual J. Trepal era un model a extrapolar, es caracteritzava per una reduïda capitalització, una manca de concentració de capital que impossibilitava finançar projectes d'envergadura, una nul·la inversió en I + D i un sistema de distribució arcaic en el qual pesaven més les relacions personals i polítiques que l'eficiència en el mercat. Una manca de tecnologia i de capacitat financera que s'havia assentat com a model funcional en el transcurs de la llarga autarquia de postguerra. La viabilitat d'aquestes empreses es posaria a prova amb el radical canvi de la política econòmica franquista. Després del Pla d'estabilització del 1959 (adoptat per tal d'evitar la fallida exterior) i fins al Decret de liberalització de la regulació de la inversió industrial del 1963, es va imposar tot un conjunt de mesures aperturistes i liberalitzadores que transformarien de soca-rel el sector industrial de maquinària agrícola,⁶ mesures com la devaluació del tipus de canvi de la pesseta, la supressió de restriccions quantitatives a la importació, el nou aranzel i la nova llei d'inversions estrangeres, així com la disminució de controls interns (la dissolució de les institucions de regulació del mercat de quotes siderometal·lúrgiques).⁷ El conjunt de mesures suposava una obertura d'Espanya al mercat internacional afavorint l'arribada de capital financer, matèries primeres i tecnologia. I precisament va ser l'entrada de tecnologia estrangera el que acabà d'ancorar la incapacitat d'iniciativa d'I+D dels empresaris

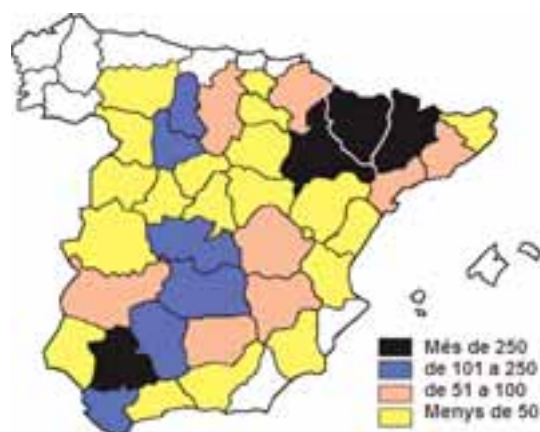
⁵ Segons Moreno (2001, p. 201), entre els anys 1962 i 1972, la caiguda de la rendibilitat agrícola a Castella i Lleó va provocar l'abandó d'un terç de les explotacions agràries. A causa d'això i de la concentració parcel·lària, els qui van preservar les seves explotacions van llaurar finques d'una mida major i menys disperses a l'espai, tot necessitant de maquinària a motor. A més, l'Institut Nacional de Colonització i després l'IRYDA van posar en reg 85.000 hectàrees de terra amb la consegüent introducció de nous conreus, com ara les farratges, que necessitarien de màquines dalladores.

⁶ Pires (2005, p. 149).

⁷ És a dir, la substitució d'un sistema protector basat en les quotes per un altre d'aranzels.

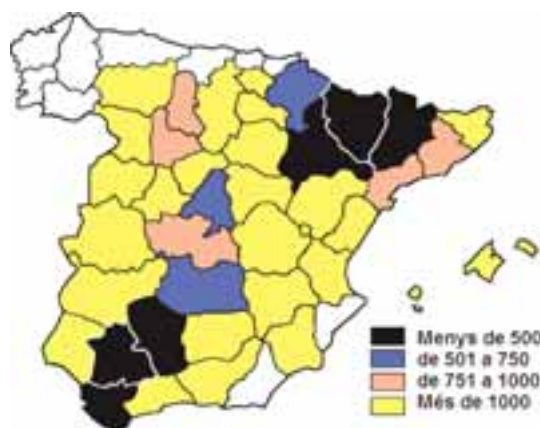
Número de recol·lectores automotrius.

Font: Cens de maquinària agrícola de 1961.

Hectàrees de cereal per recol·lectora.

Font: Cens de maquinària agrícola de 1961.

espanyols: la compra de tecnologia estrangera va ser pràcticament l'única forma d'accedir a les innovacions tècniques, especialment per acords de cooperació tècnica i, en menys grau, per la compra de llicències i patents.⁸

Però de la mateixa manera que les empreses van poder optar a l'adquisició de tecnologia (béns de producció) per renovar les seves factories, els pagesos van poder accedir a les noves màquines agrícoles dissenyades i construïdes a l'estranger. El millor exemple de la incapacitat de modernitzar la indústria de maquinària agrícola ens el proporciona el cas del tractor, base de la motorització agrària. Els intents fallits de crear tractors propis malgrat el suport estatal a les dècades de 1940 i 1950⁹ i l'absoluta necessitat d'adquirir motors a les empreses estrangeres van portar a adquirir llicències de producció i distribució de tractors per tot Espanya, tot iniciant-se l'expansió el 1952, però donant-se amb més profusió a partir de l'in-

crement de les importacions des del 1959. D'aquesta manera es va establir Lanz Ibèrica amb llicència de l'alemanya Heinrich Lanz AG (traient el primer tractor Lanz el 1956, passant posteriorment a integrar-se al grup Deere & Company); Motor Ibèrica obtindria la llicència Ford amb la marca Ebro traient al mercat el primer tractor el 1957 (posteriorment, amb llicència de Massey Ferguson), i el 1959 Barreiros Diesel comercialitzaria el tractor Hannomag Barreiros amb la llicència Reinsthal Hannomag. En el transcurs de la dècada de 1960, es generalitzaran les llicències i els acords gràcies a les mesures liberalitzadores: SACA, amb llicència Internacional Harvester, entre els anys 1961 i 1967; VIASA, amb llicència Fiat, entre els anys 1961 i 1963; SAVA, des del 1967, fabricarà tractors Nuffield, i SA Maquinaria Agrícola, el mateix any, models Renault. Aquestes llicències, en molts casos, no es renovaran, tot intentant instal·lar-se directament a Espanya les grans empreses.

Si ens centrem en el sector de la recol·lecció, al qual pertanyia la indústria J. Trepas, la situació no variava molt respecte a allò que s'esdevingué amb els tractors. El punt de partida era la pràctica inexistència de màquines recol·lectores automotrius de cicle complet (segar, trillar, batre i posteriorment classificar llavors) abans de l'obertura del mercat. Així, el 1955, a Espanya es comptabilitzaven dues-centes recol·lectores, xifra que augmentava fins a les dues mil unitats el 1960. Al final del període, el 1975, el nombre pujaria fins a les trenta mil unitats. D'altra banda, cal ressenyar l'extraordinària rapidesa en la seva difusió i en les modificacions dels models que anaven sortint, la qual cosa generava importants canvis tècnics que farien que les empreses menys fortes tinguessin dificultats per adaptar-se a les diferents exigències locals dels pagesos. Fins ara el sector de la sega havia avançat força en el procés de mecanització del camp (mecanització no motoritzada), la qual cosa feia que fos relativament fàcil l'adaptació de models a les necessitats regionals i comarcals (apareixent nombrosos negocis de fabricació de maquinària agrícola arreu d'Europa) tot aprofitant la patent de minúsculs canvis en els mecanismes. Així, el 1834 es va crear la primera dalladora; el 1850, les garbelladores; el 1890, les segadores-lligadores, i fins al 1916 no es comercialitzarien

⁸ Cebrián (2005, p. 12-15); Fernández (2006, p. 69).

⁹ Es coneixen diversos casos de creació de tractors espanyols que van fracassar a les dècades de 1940 i 1950, com el model Centurió d'Autotractor, a Saragossa; el Babcock & Wilcox, a Bilbao; el T. Tedelasa de Talleres Astillero, a Santander; TESA, a Barcelona, o Talleres Jordá, a Saragossa. Per a més informació sobre el tema, vegeu Martínez (2000).

recol·lectores estirades per tractors. Però en el transcurs de la Segona Guerra Mundial i durant la dècada de 1950 es van construir diferents models, cada cop més complexos, de recol·lectores automotrius. La primera pròpiament dita fou la d'Edwin Nolt, el 1938, desenvolupada per New Holland des del 1941; la seguirien la International Harvester (1942), les M20 i M21 de Massey-Harris (1942), la John Deere M55 (1947), Köla (1951), CLAAS (1953), Ködel & Döhn (1955) i Laverda (1956), entre d'altres.

Les principals empreses espanyoles del sector, Ajuria i J. Trepat, estaven mancades de la capacitat tècnica i del capital necessari tant per a la investigació i el desenvolupament de models com per a la construcció de motors,¹⁰ alhora que els seus principals productes (basats en la força animal) veurien caure la seva quota de mercat de forma irreversible ja al principi de la dècada de 1960. La solució immediata era la reconversió mitjançant l'adaptació de la maquinària per a ús amb tractor i la transformació del negoci com a importadors i distribuïdors de recol·lectores automotrius: Ajuria SA, des del 1963, amb la marca Laverda, i J. Trepat, amb la francesa Braud.

La innovació a les indústries J. Trepat

Des de mitjan dècada de 1950, la direcció de l'empresa J. Trepat era conscient de la necessitat d'introduir millores tant en el sistema de producció com en els models de màquines a produir. L'amenaça de l'obertura espanyola a la tecnologia estrangera, que bé podria provocar un canvi radical del panorama intern del mercat de maquinària agrícola, va motivar que es busqués un nou projecte de modernització que, en gran mesura, es veuria il·lustrat per les inèrcies establertes en el transcurs de les dues primeres dècades del franquisme: la desincentivació de la inversió pel monopoli i la manca de matèries primeres, que se sumaven a la raquíctica capitalització d'una empresa encara de caràcter familiar. Els directius eren perfecta-

ment conscients d'aquestes mancances, especialment en allò que es refereix al sistema de producció,¹¹ però, malgrat això, no es van introduir canvis, atès que en aquells anys s'arribava al cim de la producció i venda dels models clàssics de lligadores i garbelladores.¹² Com diria posteriorment el gerent de l'empresa: «No es podia abandonar els productes de la fàbrica núm. 1 de notable comercialització».¹³ Els canvis a la fàbrica de models clàssics (les dinou naus i migdia de la N-II) van ser, doncs, mínims i basats en la restitució de la maquinària malmesa com a clara continuïtat del període anterior, quan es van adquirir diverses màquines industrials per a la mecanització i el muntatge de peces, l'ampliació de la secció de foneria amb un nou forn i amb les màquines de modelar a «càscara». Així, el 1963, l'empresa es va interessar en la mecanització de la foneria, secció amb la major despesa en mà d'obra de tota la fàbrica, tot demanant pressupostos a diferents empreses però sense arribar a bon fi. Quelcom de similar s'esdevindria entre els anys 1963 i 1966, amb els estudis per al canvi del forn, tot adquirint un cubilot a vent calent dissenyat i fabricat per Vda. e Hijos J. Fornes SRC.¹⁴

Des de mitjan dècada de 1960, la directiva va veure que les màquines agrícoles de l'empresa presentaven uns elevats preus relatiu del producte final respecte a les noves màquines (més productives) que es podien trobar al mercat. Fou per això que van intensificar els estudis d'adquisició de material de foneria elaborats per altres empreses, com l'adquisició de matrius, encunys i estampes a empreses especialitzades entre els anys 1967 i 1974, alhora que feien estudis tècnics per tal de millorar el procés de trepat, sense oblidar que, durant els primers anys de la dècada de 1970, J. Trepat abandonaria la producció de nombroses peces en adquirir-les a altres empreses subministradores, tot important tubs de França, Bèlgica i Alemanya (especialment a La Providence) o bé peces específiques a la barcelonesa MACOSA o a Talleres Grima de Saragossa.¹⁵ La

¹⁰ Ajuria SA havia provat de construir recol·lectores pròpies, però la seva mediocre qualitat (que va provocar moltes devolucions) la va fer desistir de l'intent.

¹¹ Entre els documents de l'arxiu, apareix un informe d'auditoria datat aproximadament entre els anys 1956 i 1957 per a la reorganització de l'empresa SA Serra de Manlleu, que indica els diferents problemes del sistema de producció, uns problemes idèntics als que patia la factoria de Josep Trepat.

¹² Vegeu Bonales (2010).

¹³ Arxiu Comarcal de l'Urgell (en endavant, ACUR), Fons Trepat, 510/4-5241.

¹⁴ ACUR, Fons Trepat, 387/2-3292.

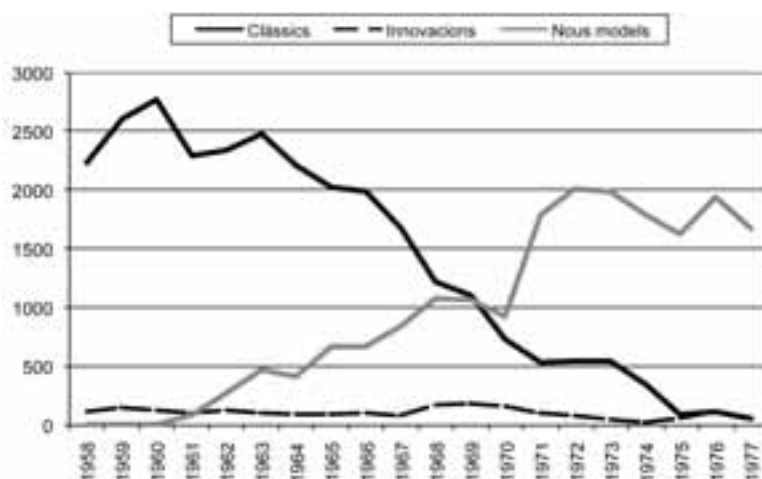
¹⁵ Sobre l'adquisició de material de foneria, vegeu ACUR, Fons Trepat, 481/1-4894. Per la millora del trepat, vegeu ACUR, Fons Trepat, 483/1-4943. Hi ha un exemple de la importació de material europeu a ACUR, Fons Trepat, 454/4-4659. Per a la compra de peces a MACOSA, vegeu ACUR, Fons Trepat, 450/3-4634. L'empresa aragonesa Talleres Grima va produir totes les peces dels números 6009 a 6143 Trepat l'any 1974; vegeu ACUR, Fons Trepat, 452/4-4646.

Cartell publicitari
de la barra dalladora
de tall especial.

innovació de més relleu de la fàbrica 1 fou la del forn de tremp per a ganivetes, adquirint després de realitzar nombroses proves, ja que es pretenia ampliar la producció de ganivetes per tal de satisfer tant la demanda pròpia com la de les diferents marques de dalladores del mercat; les ganivetes Trepat tenien una gran fama per la seva resistència, tot situant la nostra empresa entre els principals productors (en qualitat) d'Europa, comparable a diferents marques suïsses, italianes i alemanyes. Al principi dels anys setanta, es va instal·lar el nou forn amb un resultat desesperant: el trencament de les peces i la pèrdua absoluta del mercat espanyol de ganivetes, fins a tal punt que per muntar les barres dalladores Trepat es van comprar les ganivetes a altres productors.

Número de màquines Trepat
produïdes segons models
clàssics, models clàssics
amb innovacions i nous
models.

Aquesta manca d'innovació en el procés de producció, conseqüència de les inèrcies anteriors, i la divisió de la factoria en dues fàbriques, la fàbrica núm. 1 (conservada des dels anys quaranta fins a l'actualitat) i el departament I, o d'importació i noves tecnologies (que, tal com veurem, va estar íntimament lligat al projecte Braud-Trepat), no va tenir equivalència en les innovacions dins de les màquines produïdes, i és que es va provar tota una sèrie de canvis que facilitaríen mantenir el negoci durant aquests tres lustres (1960-1975). Ja al final de la dècada de 1940 es va intentar produir nous equips, com la grada d'estrelles (1949), les lligadores (1950), els voltejadors d'herba (1953) i els rampills de descàrrega lateral (1954). Aquests productes, clarament secundaris (excepte les lligadores, que van tenir un paper important a l'empresa), van patir un greu cop a la dècada de 1960, ja que eren models que en els àmbits europeu i americà estaven clarament superats per les noves tecnologies. El fracàs de la creació de la distribuïdora d'adobs d'un disc per accionament de tractor (1955) no va impedir que la casa Trepat tragués al mercat el seu producte estel·lar l'any 1961: la barra dalladora d'accionament per tractor, una barra de gran èxit, ja que suposava l'ús de la dalladora tradicional (amb la marca de ganivetes de prestigi) impulsada ara amb motor de tractor. A més, la venda es va veure afavorida per l'adaptació a fàbrica de cada barra segons les diferents marques i models de tractors que hi havia al mercat espanyol. Aquesta barra dalladora encara es perfeccionaria més l'any 1972, quan traurien al mercat la barra de tall especial per a llegums i farratges espessos, clarament orientada al mercat farratger del Cantàbric i Galícia, així com per als nous regs de Castella i Lleó i d'Aragó, tot tractant d'adaptar, a més, aquestes barres als motocultivadors en expansió per les províncies del nord.

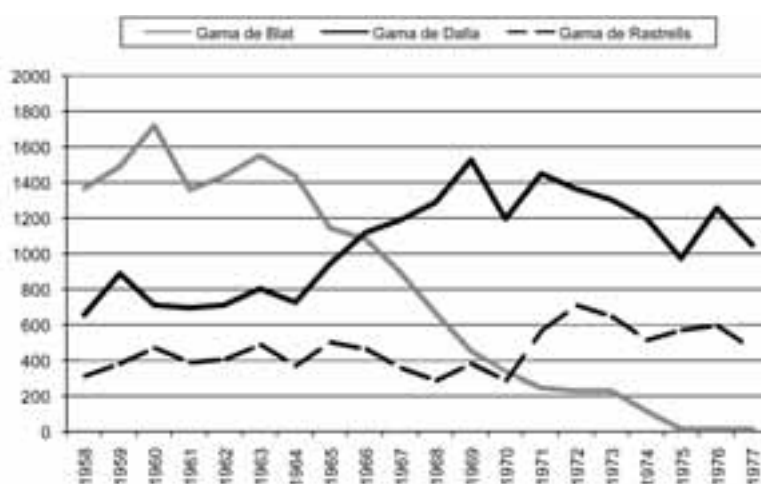
A més de les barres, l'empresa intentaria comercialitzar nous models, com el rampill giratori (1958), el «fenificador» a forques (1958) i la grada d'estrelles per a tractor (1958). Així mateix, es produïrien millores tècniques a les lligadores (1968) i al mateix «fenificador» a forques (1968), però les innovacions tècniques mundials i la seva ràpida incorporació al mercat espanyol farien estralls en els models clàssics de J. Trepat, malgrat les modificacions de millora.

En el transcurs de la dècada de 1960 i la primera meitat de la de 1970 s'abandonaria la producció d'un experimental «fenificador fi-

lerador»,¹⁶ del rampill de recàrrega lateral (1967), de les grades (1968), del rastell lleuger (1970), del rastell giratori (1972) i de les lligadores (1977), tot essent pràcticament nul·la la producció i venda del «fenificador» a forques. I és que els nous models de rastells a discos van desbancar els models clàssics de J. Trepat (no els d'importació, tal com veurem), alhora que les modernes recol·lectores automotrius portarien la gamma de sega de cereals de Trepat a la fallida. El 1965, les màquines de dalla i rastell, en conjunt, superaven ja les màquines per a cereal (garbelladores, lligadores, aparells de sega); un any després, el 1966, el nombre de màquines de dalla (al marge dels rastells) superaven ja les màquines de cereal, i el 1969, els nous models Trepat (barres, però també els de producció mixta del departament d'importació) superaven amb escreix els clàssics que, el 1975, pràcticament ja no es produïen. Al final del període, tota màquina tirada per tracció animal va quedar eliminada dels circuits comercials. De la maquinària pròpia de J. Trepat només subsistiria amb força la barra dalladora (model del 1961 i modificacions posteriors), que mantindria el negoci en marxa juntament amb les noves màquines de producció mixta o de nova factura sortides del departament d'importació: les premses empacadores, els rampills a discos i les distribuïdores d'adobs i llavors.

J. Trepat, casa importadora

La història de J. Trepat com a empresa importadora de maquinària agrícola estrangera de major desenvolupament tècnic és la història d'un fracàs, però d'un fracàs que, en qualsevol cas, s'ha de matisar: la major part de les grans indústries de maquinària agrícola d'Espanya va patir la mateixa evolució, els mateixos problemes i un idèntic final. Exemples clars que no deixen lloc a cap dubte són les liquidacions de SACA (el 1967, amb llicència de fabricació d'International Harvester Co.), d'Ajuria SA i de Múgica Arellano y Cía. (amb suspensió de pagaments el 1975). La industrialització d'aquest sector a la dècada de 1960 segueix els dictats de la normativa econòmica estatal que va facilitar la irrupció no només de la tecnologia sinó també del capital estranger, que, al final de la dècada, es va llançar a la conquesta del mercat espanyol. Després de les

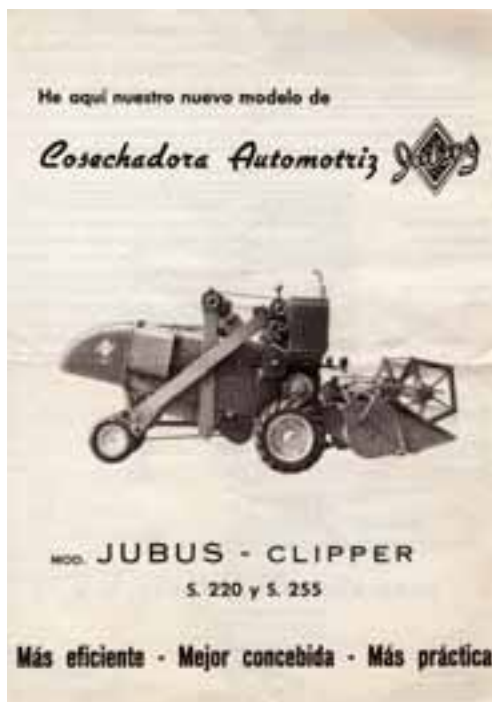
Número de màquines Trepat produïdes segons si eren de la gamma de blat (sega), dalla o rastells.

normes d'obertura del període 1959-1962, es va establir un sistema d'importació de maquinària agrícola (distribuïda per les indústries espanyoles del sector) que va evolucionar ràpidament cap al sistema de llicència de producció (conegut com a *sistema mixt*). Però la liberalització del comerç propiciada per les rondes negociadores del GATT i la devaluació de la pesseta el 1967 van modificar considerablement el marc d'operacions de les empreses: del sistema mixt de llicències es va passar a la instal·lació directa de les multinacionals a la península, fos adquirint factories i transformant-les, fos creant societats i instal·lant fàbriques de nova planta.

Aquest esquema evolutiu es va repetir a tot l'Estat i la casa J. Trepat no en va quedar al marge. Entre els anys 1959 i 1960, el gerent de l'empresa, Fermí Cucurull, va visitar diferents fires agrícoles internacionals. Atesos la infraestructura i el sistema de comercialització de la nostra empresa, i atesa l'alta demanda de les empreses estrangeres que buscaven un via d'accés al nou mercat espanyol, es va aconseguir signar acords per a la importació de recol·lectores automotrius Braud, premses Rochland, rampills Acrobat Vicon-Vissers i distribuïdores de la mateixa casa holandesa, encara que altres negociacions fracassarien, tant amb AEBI & Co. i A. G. Maschinenfabrik (de Burgdorf, Suïssa), constructora de motodalladores, com inicialment amb la italiana SPA Valpadana, amb qui no s'assolirien acords atesa la impossibilitat de J. Trepat d'assegurar una venda superior en nombre a la que venia la

¹⁶ Encara per a cavalleries. El fracàs provenia tant per l'ús de força animal com pel fet de presentar greus problemes tècnics en trencar-se les cadenes i els engranatges. Cap al 1970, aquest model havia estat desestimat per tots els comercials, que van optar per rampills fileradors adaptats a tractors petits. Vegeu, per exemple, ACUR, Fons Trepat, 279/1-2343.

Cartell publicitari de la recol·lectora de Juan Busquets de Reus al principi de la dècada de 1960. Aquesta empresa va introduir ràpidament les recol·lectores automotrius en estar especialitzada en recol·lectores «d'arrastre».

madrilenya NAIPEX.¹⁷ En el transcurs de la campanya 1961-1962 ja s'importarien i es vendrien aquestes màquines.

Avui dia és escassa la documentació disponible sobre l'etapa de la fàbrica Trepat com a importadora, atès l'estat actual de classificació del seu arxiu. Però és la nostra obligació com a mínim atansar-nos al que succeeix entre els anys 1960 i 1969 amb les empreses Braud i Vicon-Vissers. La relació de Braud i Trepat se circumscriu perfectament dins de la línia abans apuntada: la confrontació entre una importadora que aspira a obtenir una llicència de producció amb suport tècnic i una recelosa empresa productora que aspira a instal·lar-se directament a Espanya sense intermediaris. És, doncs, la crònica d'un desacord anunciat. Pel desembre de 1960, les empreses de Tàrrega i de Saint-Mars-la-Jaille (Loira Atlàntic, França) van

signar un acord per a la representació en exclusiva de les recol·lectores Braud-Trepat a Espanya. L'acord, limitat a un any i prorrogable, establia el control absolut de les recol·lectores per part de l'empresa francesa, que s'encarregava fins i tot de la traducció i la impressió a França dels fulletons publicitaris i d'estampar les marques, havent de recollir Trepat les màquines a Canfranc, traslladar-les a Tàrrega, mostrar-les a les fires espanyoles i vendre-les mitjançant el seu sistema de distribució. Pel maig de 1961 van arribar les primeres màquines juntament amb un tècnic muntador per tal de capacitar els mecànics espanyols, tot donant-se ja les primeres deficiències de les màquines. Aquestes deficiències s'agreujarien al llarg dels vuit anys d'acord i Trepat seria incapaç de solucionar-les, atesa la reticència de Braud a ensenyar als mecànics catalans ni molt menys a cedir els plànols de les màquines a l'empresa targarina. L'octubre d'aquell any, direcció, propietaris i tècnics de l'empresa francesa van visitar les instal·lacions espanyoles, i després les famílies Cucurull i Trepat es van traslladar a la central francesa. Les visites de cortesia anaven acompanyades d'exigències: es concedia la renovació del contracte per a la campanya 1961-1962 i es demanava a Josep Trepat transformacions a la fàbrica per tal de donar «una estructura durable y moderna para afrontar el tiempo y la evolució industrial, social y econòmica y financiera que se anuncia en España».¹⁸

Però les exigències de l'empresa francesa xocaven contra la realitat a Tàrrega: les màquines Braud no funcionaven correctament (no només les importades, sinó també les dues unitats que l'empresa francesa havia venut directament a la Fira Internacional de Barcelona). Aquestes deficiències de les màquines i la manca de subministrament de recanvis van obligar Fermí Cucurull a manar desmuntar una recol·lectora per ser emprada com a

TAULA 1

Importació de maquinària per part de J. Trepat durant la campanya 1962-1963

Model	Unitats	Cost total (pessetes)
Recol·lectores automotrius Braud	51	23.479.115,37
Rampills Acrobat Vissers	61	215.113,64
Distribuidores d'adobs Vicon-Vissers	150	1.189.334,11
Premses Rochland	6	706.200,84

FONT: ACUR, Fons Trepat, 488/2-5025 i s.

¹⁷ Negociacions entre els anys 1960 i 1970; vegeu ACUR, Fons Trepat, 480/4-4879.

¹⁸ ACUR, Fons Trepat, 486/4-4999.

Recol·lectora automotriu Braud-Trepat 405.
Font: ACUR, Fons Trepat.

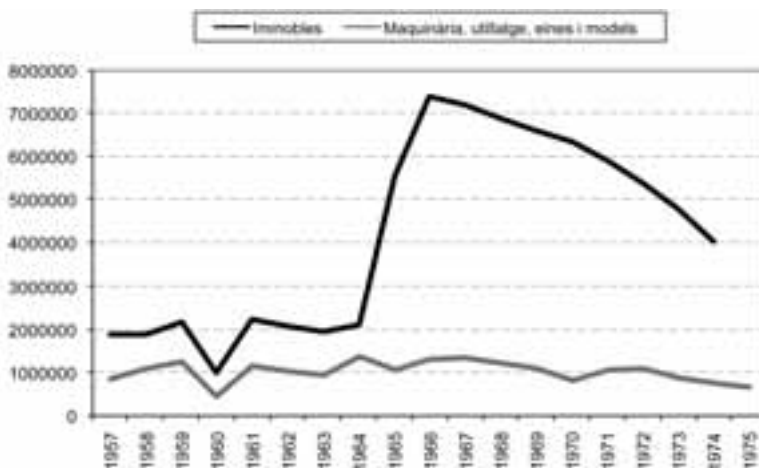
Valor en pessetes constants dels béns de la indústria J. Trepat segons els inventaris.

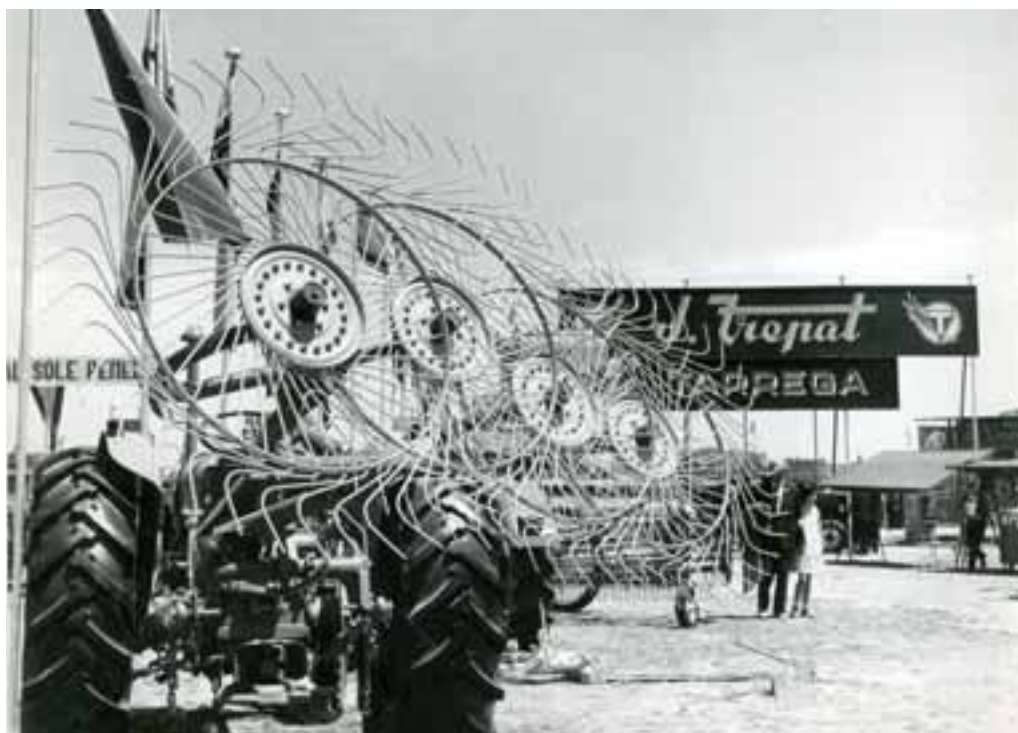
Al gràfic es pot constatar la manca gairebé absoluta d'inversió en maquinària, utilitatge, eines i models. L'única inversió (d'altra banda, importantíssima) fou la dels immobles: la construcció de la factoria d'importació, exigència de la casa Braud per tal que Trepat fos el seu representant a Espanya.

«font» de subministrament de recanvis. Malgrat les queixes, per les quals Trepat va aconseguir els plànols d'alguns elements per tal de fabricar-los directament, l'enginyer i el mecànic francès no arribarien a Tàrrega fins vuit mesos després, pel juliol de 1962, tot havent de supervisar les peces trencades i els errors de disseny de diferents components.

una xarxa de concessionaris provincials i ensenyant als seus mecànics per donar una bona assistència a les recol·lectores. Una capacitat veritablement impossible, ja que la formació que l'empresa francesa als treballadors de cal Trepat va ser o mínima o in-existent. L'any següent, el 1963, s'iniciarien les obres de la nova factoria, coneguda com a *departament d'importació o fàbrica núm. 2*.

Amb la liberalització de les importacions de maquinària agrícola del 1962 es va consolidar entre Braud i Trepat una tensa relació. D'una banda, l'empresa francesa va exigir el pagament de les màquines en tres terminis: el 30 % contra el lliurament de documents; el 40 % , el 30 de maig, i el 30 %, el 30 de setembre. D'altra banda, va exigir la creació d'una comptabilitat específica i diferenciada; la construcció d'unes noves instal·lacions de magatzem, taller, garatge, dipòsit de recanvis, despatx i exposició, tot aportant Braud els plànols dels edificis (planta que s'inauguraria el 1966); a més, el departament d'importació havia de comptar amb cinc vehicles i catorze empleats. Com a colofó de les exigències, «recomanaven» la transformació radical del sistema comercial creat

Rampill model
Acrobat de Vicon-Lely
 importat per J. Trepat.
 Font: ACUR, Fons Trepat.

Si Josep Trepat cedí a les exigències de la direcció de Braud, l'empresa francesa no cedí a pràcticament cap de les reclamacions targarines, i a les que va cedir ho va fer massa tard. Van continuar arribant peces en mal estat o amb defectes de disseny que donaven greus problemes als mecànics de Tàrrega; Braud no tenia prou capacitat de producció per abastar la demanda de recol·lectores que cada any reclamava (desviant-se la major part de les màquines cap a altres mercats, fonamentalment l'italià); continuava sense enviar tècnics per ensenyar als mecànics ni de Tàrrega ni dels concessionaris;¹⁹ l'empresa francesa volia obligar Trepat a vendre uns determinats models de recol·lectora que no eren demandats pel mercat espanyol, i, a més, les recol·lectores franceses no estaven preparades per als camps espanyols, tot reclamant Trepat la incorporació dels «desbarbadors» dels quals ja disposaven les màquines de la competència, una sol·licitud feta el 1963 i que no seria reconeguda per Braud fins a l'any 1967, tot autoritzant Trepat a construir i instal·lar el component. Aquesta situació es repetiria amb la demanda d'instal·lar un aspirador a les màquines.

Aquell any 1967, coincidint amb la devaluació de la pesseta, les relacions entre les dues empreses van començar a trontollar. D'una banda, la central francesa va instal·lar

un inspector a Tàrrega per supervisar totes les activitats de Trepat, un inspector que, a més, tenia l'ordre de visitar (amb o sense presència de representants de Trepat) els diferents concessionaris. D'altra banda, es van agreujar els problemes tècnics (especialment amb el model de recol·lectora 505, que Trepat es negava a comercialitzar). Les tensions per la presència de l'inspector van esclatar l'agost de 1967, tot reclamant Trepat a Braud el compliment de les seves obligacions: subministrar el número de màquines demanades, renovar-se tècnicament, enviar mecànics, complir amb l'enviament de peces de recanvi i investigar per tal d'evitar els defectes i les contínues avaries. La resposta francesa és contundent: reconeixen tots els problemes, però exigeixen l'ampliació de concessionaris i l'augment de comandes, tot ratificant la presència de l'inspector. Però, en lloc de solucionar-se els problemes, aquests s'agreujaven: pel gener de 1968 es van haver de substituir dues-centes una caixes de velocitat de recol·lectores dels anys 1965-1967 per defectes greus, i pel febrer, Braud enviava especialistes per reparar models 505 avariats l'any anterior. A mitjan 1968, Braud ja negociava directament amb alguns concessionaris mitjançant el seu inspector i va sol·licitar informes al Banc Central sobre la solvència de Josep Trepat, tot reclamant a Trepat l'ajust del marge comercial. Pel mes

¹⁹ «Rogamos que la asistencia Braud sea como la de las otras marcas extranjeras que en la recolección envían mecánicos de origen con sus camionetas. A nuestra marca por falta de asistencia extranjera se la titula "huérfana"» (ACUR, Fons Trepat, 486/4-4999).

Fulletons publicitaris
de la distribuïdora
d'adobs i del rampill a
discos de J. Trepat.

d'octubre, Braud trenca amb Trepat a l'hora de negociar la pròrroga de l'acord, tot exigint la venda del material fins ara invendible, el trasllat de la fàbrica Trepat a Madrid (dos anys després de la seva inauguració!) i l'establiment de més inspectors francesos. El pla B de Braud mostrava de totes totes el seu objectiu: oferir la concessió a Trepat de només la meitat nord de la península. La contraproposta catalana no va ser acceptada pels francesos i, pel març de 1969, es van trencar les relacions, tot establint-se Braud Ibérica directament a Palència.

Els mateixos passos va seguir la relació de Trepat amb la marca Vicon pel que fa a distribuïdores d'adobs i llavors. L'any 1960, Trepat va rebre la llicència per a la importació, el muntatge i la venda per cinc anys de les distribuïdores d'adobs per sistema de pèndul de mans de Landbouwwerktuigenen Machinefabriek H. Vissens N. V. de Vieww-Vennep (Holanda). Aquesta llicència s'ampliaria fins a l'any 1968 i aniria de la mà amb els rampills Acrobat a discos amb la llicència concedida per l'holandesa C. van der Lely, que es fusionaria amb Vicon. L'any 1968, Vicon replantejaria l'acord proposant a ambdues parts diverses solucions de continuïtat: la compra de les fàbriques Trepat (que comptà amb la negativa del gerent, almenys fins a la mort del titular Josep Trepat); la fabricació de

la maquinària per part de Trepat pagant els corresponents drets (a la qual cosa es negaria Vicon); la restricció de la venda de productes Vicon per part de Trepat només a Catalunya (amb la corresponent oposició de Trepat), o la creació de dues marques, una Vicon per ser comercialitzada directament per Vicon Espanya i una altra de Trepat per ser negociada directament per aquesta. Cap de les solucions no va ser acceptada i, finalment, Vicon Espanya es va instal·lar, de la mateixa manera que Braud, a Palència.

Desconeixem el que succeí amb les premses Rochland, però tot sembla apuntar al fet que, de la mateixa manera que amb les màquines Vicon-Lely, Trepat obtindria una llicència mixta de muntatge i de producció traient al mercat dos models de premses empacadores: les de baixa pressió (o premses Rochland) i les d'alta pressió (o premses Trepat).

La pèrdua de les llicències seria un fort cop per a l'empresa, però aquesta no va tancar les seves portes com van fer altres grans empreses del sector. A través de la compra de patents i de la «còpia» parcial de models, va iniciar la producció d'empacadores, rampills i distribuïdores d'adobs, i s'inicià en les dalladores rotatives després de negociar durant deu anys amb l'empresa holandesa Zweegers P. Z.,²⁰ tot iniciant també, des del

²⁰ El 1975 comptava amb les patents 174507 de segadora rotativa perfeccionada, 397083 de rampill «fènicador a trompos», 390485 de premsa empacadora i 657878 del model Zweegers P. Z. de distribuïdors d'adobs.

Fulletó publicitari de les premses Trepat.

1972, les negociacions amb la italiana ROTA i, des del 1975, amb la nòrdica Kuhn. Trepat construiria i comercialitzaria ara les màquines amb la seva pròpia marca.

La transformació del sistema comercial

Una de les condicions imposades per l'empresa francesa Braud a J. Trepat per tal de donar-li la seva representació a Espanya era la transformació radical de la seva organització comercial. Tal com ja hem vist en un altre lloc,²¹ l'organigrama de vendes de cal Trepat es basava en la lliure comercialització mitjançant els ferrers-representants dels diferents pobles del nord d'Espanya, un sistema basat en una xarxa comercial de clients personals i polítiques que, en la majoria dels casos, eren representants d'una única marca. Tan sols un parell d'empreses (Ajuria SA i Múgica Arellano y Cía.) disposaven d'una organització comercial complexa amb diferents sucursals i dipòsits d'àmbit nacional.²² De la mateixa manera que passà en altres sectors industrials, l'obertura econòmica del període 1959-1962 va provocar la irrupció de grans empreses d'àmbit mundial o europeu en el mercat espanyol mitjançant

les llicències d'importació i comercialització o de producció mixta a través de convenis de curta durada.²³ Per a aquestes grans empreses, la seva introducció en el mercat espanyol era força complexa, tot restant dependents de les empreses importadores espanyoles. La reorganització del sistema comercial mitjançant sucursals o concessionaris provincials afavoriria una major independència, capacitat de negociació de comissions i estandardització en la informació i la capacitat tècnica, uns aspectes pràcticament impossibles d'afrontar a la xarxa de relacions personalitzades anterior. La transformació seria absolutament necessària després de la devaluació de la pesseta del 1967 i de l'establiment directe de les grans empreses del sector en sòl espanyol; l'increment de la competència, l'arribada en massa de matèries primeres i la reducció d'actius agraris acabarien de conformar el canvi de model: els pagesos ja no feien cua per comprar maquinària agrícola, sinó que ara eren els fabricants els qui havien de trobar clients.

El cas de J. Trepat no diferiria tampoc d'aquestes grans línies; a instàncies de Braud, entre els anys 1965 i 1969, va desfer la densa xarxa de representants que havien subministrat les màquines Trepat al nord d'Espanya durant les darreres tres dècades i va concedir llicències de «concessionari» d'abast provincial (o de part de la província) a gairebé tota la península,²⁴ excepte a Galícia (amb un escàs mercat i on es concedeix la venda a la regió a una única empresa), Osca, Lleida, Barcelona i Girona, on es va culminar el procés de transició des de la figura del ferrer-representant cap al taller mecànic-comercial, tot destacant, això sí, algun gran venedor, com Guifré de Girona. Cap al final de la dècada de 1970, aquestes províncies també s'integrarien dins el sistema d'un únic concessionari. Aquest procés d'unificació en concessionaris provincials no sempre seria ben vist: en els estudis de mercat realitzats per ampliar les vendes a Cantàbria, Astúries i Galícia, es va plantejar el retorn al sistema anterior (la xarxa de petits representants locals) per tal de recuperar quotes de mercat o per obrir-ne de nous.²⁵ Igualment, per tal d'ampliar les vendes a Andalusia i a la Manxa, els asses-

²¹ Bonales (2010).

²² *Anuario Agrícola Español* (1960, p. 351-393).

²³ Al respecte, per al sector de la trefilaria, vegeu Fernández (2006, p. 59).

²⁴ La creació de concessionaris provincials generaria nombrosos problemes de delimitació de zones de venda, com els esdevinguts entre Grigelmo (Burgos) i Urbon (Palència), que sobrepassaven els límits provincials, l'un pels municipis del nord i l'altre pels del sud; vegeu ACUR, Fons Trepat, 279/2-2345.

²⁵ ACUR, Fons Trepat, 511/1-5265 i 490/4-5100.

sors recomanarien no crear ni concessionaris (que comerciaven amb moltes marques) ni la xarxa personal, sinó instal·lar-hi directament delegacions de l'empresa.²⁶

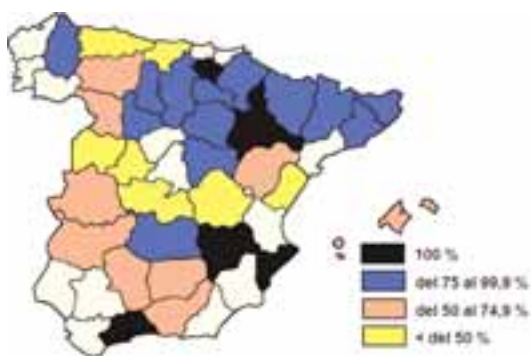
Malgrat els notables esforços de l'empresa J. Trepat introduint màquines a pràcticament totes les províncies espanyoles, el marc espacial del mercat de la nostra marca quedava delimitat encara dins la meitat nord d'Espanya, tot ampliant les vendes, això sí, a Castella i Lleó, amb la gran expansió a Lleó i Zamora, i puntualment també a Càceres (mitjançant intermediaris biscaïns) i Lugo, alhora que es perdria la quota de mercat a Astúries i Cantàbria per l'èxit de les motodalladores i els motocultors (fonamentalment de la marca Pasquali). D'altra banda, a les províncies on la presència de la marca Trepat era més antiga (la vall de l'Ebre, Burgos i Palència), l'empresa va introduir les noves màquines accionades per tractor, tot renovant el parc de maquinària i consolidant-hi la seva presència. En el conjunt de tots els concessionaris, els principals venedors serien, en ordre de major a menor, Santos Fuentes (Vegellina de Orbigo, Lleó), Agustín Calvete (Benavente, Zamora), Central Agrícola Urbón SL (Palència), Maquinaria Agrícola Urbón SA (Palència) i Hijo de Luis Guifré (Girona), seguits de lluny per Suministros Sainz (Medina del Pomar, Burgos) i Vicente Puente (La Bañeza, Lleó).

La continuïtat de la marca J. Trepat al mercat espanyol fou fruit de la importació, primer, i de la producció, després, de noves màquines, així com de l'èxit del desenvolupament i de la venda de la barra dalladora per a tractor. Les vendes (i la producció) dels models clàssics de tir animal van anar caient de forma important any rere any, però les instal·lacions de la fàbrica núm. 1 (les dinou naus ubicades al migdia de la N-II) estaven en perfectes condicions per mantenir la producció (excepte de ganivetes) sota premisses de baixa tecnologia i alts costos de producció. Va ser per això que l'empresa va dedicar molts esforços a buscar clients fora d'Espanya, ja que aquí aquests tipus de màquines ja no interessaven a les explotacions agrícoles en actiu.

Les exportacions de J. Trepat van ser francament ínfimes, tot destacant només Portu-

Màquines J. Trepat venudes l'any 1974.
Percentatges sobre el total.

Percentatge de màquines modernes venudes respecte al total de les vendes a cada província l'any 1974.

gal com a comprador de màquines de tir animal i barres dalladores per a tractor mitjançant les empreses Agro Limitada (Lisboa) i A. Bento (Bragança), entre els anys 1964 i 1973, i SIPEMA (per a tot el país), entre els anys 1966 i 1967.²⁷ Al marge d'aquestes vendes (que, ara per ara, no podem comptabilitzar segons l'estat de la documentació), es va provar d'adaptar una lligadora per a la recollecció de sèsam al Panamà, a instàncies de la Compañía Panamericana de Aceites SA i MELOSA,²⁸ i se'n va vendre una altra a Veneçuela, mitjançant el català emigrat Tomàs Parra.²⁹ Aquestes vendes sembla que es van ampliar a algunes lligadores a través d'Andrés Parra, d'Acarigua.³⁰ Les vendes a Amèrica culminarien, entre els anys 1974 i 1984, amb l'exportació de quaranta dalladores a favor d'Octavio Hernández, de Managua (Nicaragua).³¹

Al Pròxim Orient i a l'Àfrica, les exportacions van ser encara menors, només testimonials: el 1967 es va vendre una lligadora al Sudan, i una segadora el 1974, mentre que l'empresa Abdjan, mitjançant Hamelle Afrique, de la Costa d'Ivori, assajaria una màquina

²⁶ ACUR, Fons Trepat, 490/4-5100.

²⁷ ACUR, Fons Trepat, 289/2-2408, 275/2-2318 i 276/1-2323.

²⁸ ACUR, Fons Trepat, 276/1-2323.

²⁹ ACUR, Fons Trepat, 246/2-2141.

³⁰ ACUR, Fons Trepat, 427/1-4457.

³¹ ACUR, Fons Trepat, 426/2-4413.

Furgoneta del servei tècnic de Suministros Sainz, concessionari Trepal per al nord de la província de Burgos.

Trepal adaptada a l'arròs amb un rotund fracàs el 1970.³² L'oportunitat més clara d'obrir un mercat exterior va ser amb el Líban: a través de l'Agence Générale de Machines Agricoles et Industrielles, l'empresa J. Trepal va vendre una lligadora (1966-1967) a Nakadi Rishani & Cie., tot obtenint un notable èxit en les proves sobre el terreny. Les negociacions van arribar a bon port i es va acordar

que aquesta empresa tingués la concessió de representació de J. Trepal per al Líban i Síria, però les relacions es van trencar a causa de la situació política internacional.³³

A mitjan dècada de 1970, la situació de la fàbrica i del mercat havien canviat considerablement respecte al moment d'obertura de l'economia espanyola del període 1959-

TAULA 2

Preus de les barres dalladores a la Fira de Saragossa (FIMA), 1977³⁴

Marca	Tall 1,50 m		Tall 1,65 m/1,67 m		Tall 1,80 m	
	Mig	Danès	Mig	Danès	Mig	Danès
J. Trepal (Tàrrega)	39.827	39.600	40.228	40.002	41.426	41.200
CIMA (Saragossa)	42.175		44.035		45.847	
Motor Ibérica (Barcelona)			45.000		47.000	
JOLPA (Burgos)		44.251		44.911		45.242
ALPUEMA (Ejea de los Caballeros)					47.000	
Pares (Barcelona)			46.000			
Mecánicas Vila (Tàrrega)			40.802		42.226	
Francisco Mur (Almacelles)			35.000		35.000	
Urbón (Medina de Rioseco)			35.140			
ZAGA (Durango)	47.800				49.800	

³² ACUR, Fons Trepal, 426/2-4415.

³³ ACUR, Fons Trepal, 427/1-4457.

³⁴ A més, es venien altres models més desenvolupats per a lleguminoses, amb marques com RASSPE, Aju-ria i Bussatis-Comeca.

1962. El xoc econòmic del període 1973-1974 i la consegüent crisi industrial del 1975, el continu tancament de les grans empreses de maquinària agrícola espanyoles, la pèrdua del mercat de ganivetes per part de Trepas i l'increment de la competència en barres dalladores quan al mercat comencen a imposar-se les dalladores rotatives se sumaran a la mort del titular de l'empresa, José Trepas Galcerán (Màlaga, 22

d'abril de 1974), quan comptava 94 anys. S'iniciava una nova època per a l'empresa, que, l'1 de setembre de 1974, s'estrenava com a societat anònima amb la firma social Pedro Trepas Garriga, Fermí Cucurull Gassó i Damián Cucurull Rius. Aquest nou període va estar centrat en la producció de barres dalladores, tot negociant la introducció de rotatives i buscant l'obertura de nous mercats a Espanya i a l'exterior.

Bibliografia

- BONALES, Jacinto (2010). «J. Trepas de maquinària agrícola i la culminació del sistema fabril tradicional, 1939-1960». *Urtx. Revista d'Humanitats de l'Urgell*, núm. 24, p. 284-303.
- CEBRIÁN VILLAR, Mar (2005). «La regulació industrial y la transferencia internacional de tecnología en España (1959-1973)». *Investigaciones de Historia Económica*, núm. 3, p. 11-40.
- DOMÍNGUEZ MARTÍN, Rafael; PÉREZ GONZÁLEZ, Patricio (2001). «Cantabria: Del mercado colonial al mercado nacional». A: *Historia económica regional de España, siglos XIX y XX*. Barcelona: Crítica, p. 66-94.
- ESPINAGOSA I MARSÀ, Jaume (2004). «La fàbrica de maquinària agrícola J. Trepas de Tàrraga (1914-2004): Apunts d'un viatge pel "túnel del temps"». *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, núm. 17, p. 325-381.
- (2008). *Fàbrica de maquinària agrícola J. Trepas de Tàrraga*. Tàrraga: Ajuntament de Tàrraga; Museu Comarcal de l'Urgell.
- ESTIARTE BERENGUER, Jordi (1995). «Les indústries J. Trepas i la mecanització agrària». *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, núm. 7, p. 193-204.
- FERNÁNDEZ PÉREZ, Paloma (2006). «Empresas familiares y acuerdos cooperativos en el metal español: El caso de las industrias del alambre de hierro y acero (1880-1974)». *Investigaciones de Historia Económica*, núm. 4, p. 51-76.
- GERMÁN ZUBERO, Luis (2001). «Del cereal al metal: La trayectoria de la economía aragonesa». A: *Historia económica regional de España, siglos XIX y XX*. Barcelona: Crítica, p. 331-356.
- MANERA, Carles (2001). «Renta de situación y desarrollo mercantil: El crecimiento económico de Baleares». A: *Historia económica regional de España, siglos XIX y XX*. Barcelona: Crítica, p. 441-475.
- MARTÍNEZ RUIZ, José Ignacio (2000). *Trilladoras y tractores: Energía, tecnología e industria en la mecanización de la agricultura española (1862-1967)*. Sevilla: Universitat de Sevilla; Barcelona: Universitat de Barcelona.
- MIARNAU POMÉS, Roser; ESPINAGOSA MARSÀ, Jaume; BARDAJÍ SANTIVERI, Francesca; CORBELLÀ LÓPEZ, Gerard (2010). *Els treballadors de la fàbrica J. Trepas: Vida laboral i social en la Tàrraga del segle XX (1914-1985)*. Tàrraga: Ajuntament de Tàrraga; Museu Comarcal de l'Urgell; CPCPTC.
- MORENO LÁZARO, Javier (2001). «La precaria industrialización de Castilla y León». A: *Historia económica regional de España, siglos XIX y XX*. Barcelona: Crítica, p. 182-208.
- NAREDO, José Manuel (1986). «La agricultura española en el desarrollo económico». A: GARRABOU, Ramon; BARCIELA, Carlos; JIMÉNEZ BLANCO, José Ignacio [ed.]. *Historia agraria de la España contemporánea*. Vol. 3. Barcelona: Crítica, p. 455-498.
- OJEDA, Germán (2001). «Asturias: De la vieja a la nueva economía». A: *Historia económica regional de España, siglos XIX y XX*. Barcelona: Crítica, p. 46-65.
- PINILLA NAVARRO, Vicente (2001). «Desarrollo agrícola y medio ambiente: La agricultura aragonesa, 1800-1975». A: GONZÁLEZ DE MOLINA, Manuel; MARTÍNEZ ALIER, Joan [coord.]. *Naturaleza transformada: Estudios de historia ambiental en España*. Barcelona: Icaria, p. 125-159.
- PIRES JIMÉNEZ, Luis Eduardo (2005). «Los empresarios y el Estado en torno a las intervenciones del régimen de Franco: La regulación de la inversión industrial (1938-1963)». *Investigaciones de Historia Económica*, núm. 2, p. 145-178.
- Tous, David (1999). «La fàbrica J. Trepas de Tàrraga i la mecanització de l'agricultura». A: VICEDO I RUIZ, Enric [ed.]. *Empreses i institucions econòmiques contemporànies a les terres de Lleida, 1850-1990*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 215-240.